

Sygn. akt IV U 156/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 maja 2017 roku

Sąd Okręgowy w Tarnowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Natalia Lipińska

Protokolant: sekr. sądowy Anna Dorecka

po rozpoznaniu w dniu 8 maja 2017 roku w Tarnowie na rozprawie

sprawy z odwołania H. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

z dnia 5 stycznia 2017 roku nr (...)

w sprawie H. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

zmienia zaskarżoną decyzję w ten tylko sposób, że stwierdza, iż odwołująca się H. K. nie jest zobowiązana do zwrotu odsetek od nienależnie pobranego świadczenia naliczonych do daty wydania decyzji, a w pozostałym zakresie oddala odwołanie.

Sygn. akt IV U 156/17

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie

z dnia 8 maja 2017 r.

Decyzją z dnia 5 stycznia 2017 r., nr (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T., na podstawie art. 138 ust. 1 i 2 w związku

z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.), art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 963 ze zm.) oraz przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r.

w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. z 2004 r. UE L Nr 166, poz. 1 ze zm.), zobowiązał H. K. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lipca 2015 r. do 31 grudnia 2016 r. w kwocie 12.699,24 zł tytułem emerytury i odsetek za okres od 10 września 2015 r. do 5 stycznia 2017 r., tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 657,87 zł. Zakład stwierdził, że H. K. pobrała nienależnie świadczenia za okres od 1 lipca 2015 r. do 31 grudnia 2016 r. w łącznej kwocie 12.699,24 zł z tytułu emerytury z uwagi na nieprzerwane pozostawanie od 1 lipca 2015 r.

w zatrudnieniu na terenie Szwajcarii, co stoi w sprzeczności ze złożonym przez nią oświadczeniem we wniosku o emeryturę. We wniosku tym ubezpieczona podała bowiem,

że nie pozostaje w stosunku pracy.

Decyzję tę zaskarżyła odwołaniem H. K., domagając się jej zmiany i przyjęcia, że nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lipca 2015 r. do 31 grudnia 2016 r. w kwocie 12.699,24 zł i odsetek za okres od 10 września 2015 r. do 5 stycznia 2017 r. w kwocie 657,87 zł. W uzasadnieniu odwołująca podniosła, że zaskarżona decyzja jest dla niej krzywdząca. Podała, że w 2015 r. dowiedziała się o możliwości podjęcia współpracy ze szwajcarskim kobiecym Stowarzyszeniem Użyteczności Publicznej, tzw. (...) - sekcja S.. Od dłuższego już czasu nosiła się bowiem z zamiarem wykonywania zajęcia służącego dobru ogólnemu. Jak wskazała, (...) to uznana w Szwajcarii organizacja charytatywna, prowadząca działalność na zasadach niekomercyjnych (non- profit) w oparciu o społeczną, nieodpłatną pracę członków stowarzyszenia oraz współpracujących z nią licznych wolontariuszy. (...) sekcja S. prowadzi pracę socjalną wśród rodzin i osób w podeszłym wieku potrzebujących pomocy. Zajmuje się też między innymi organizacją wyżywienia dla uczniów w państwowej szkole średniej. Odwołująca podkreśliła, że to właśnie w stołówce szkolnej znalazła możliwość realizacji swojej wewnętrznej potrzeby służenia dobru publicznemu. Ze względu na stan swojego zdrowia, od 1 lipca 2015 r. została przyjęta jako dobrowolny współpracownik (...) sekcja S. przy wydawaniu posiłków w stołówce do 3 godzin tygodniowo w okresie 38 tygodni w ciągu roku bez 14 tygodni wakacji szkolnych. Jako odszkodowanie za pomoc otrzymywała od (...) sekcja S. diety na pokrycie kosztów dojazdu i zakup garderoby oraz zwrot kosztów wyżywienia. Jak podkreśliła odwołująca, nigdy nie przypuszczała, że jej pomoc dobroczynna w wymiarze do 3 godzin tygodniowo, jaką świadczyła na rzecz Stowarzyszenia (...), może zostać potraktowana na równi z normalnym, regularnym zatrudnieniem zarobkowym. Nie była więc świadoma, że składając wniosek o emeryturę powinna była poinformować ZUS o swojej działalności charytatywnej, ponieważ według niej od 1 lipca 2015 r. nie pozostawała w stosunku pracy.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. wniósł o jego oddalenie. Jak podkreślił w uzasadnieniu, odwołująca została pouczona o tym, że osoba, która w trakcie zatrudnienia uzyskała prawo do emerytury, nie może jej pobierać do czasu rozwiązania wszystkich stosunków pracy, także z zagranicznymi pracodawcami. Informacja taka znajduje się w punkcie V. 1 pouczeń zawartych w adresowanej do ubezpieczonej decyzji z dnia 2 września 2015 r. Poza tym, w punkcie 6 druku wniosku o emeryturę zamieszczona została informacja o tym, że należy podać wszystkich pracodawców, z którymi trwa stosunek pracy. Ta część wniosku zawiera odesłanie do punktów 25 i 26 Informacji zawierającej pouczenie identyczne, jak to z punktu V. 1 decyzji przyznającej zaliczkę na poczet emerytury. Zakład podkreślił, że w tej sprawie został spełniony wymóg formalnego pouczenia strony o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do świadczenia. Jak podał, pouczenia te były na tyle konkretne i zrozumiałe, że ubezpieczona mogła je odnieść do własnej sytuacji. Pobrana więc przez nią w okresie od 1 lipca 2015 r. do 31 grudnia 2016 r. w kwocie 12.699,24 zł emerytura jest świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 138 ust. 2 ustawy emerytalno- rentowej i podlega zwrotowi wraz z odsetkami za okres od 10 września 2015 r. do 5 stycznia 2017 r. Obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń nie jest bowiem jedyną sankcją, gdyż art. 84 ust. 1 ustawy systemowej nakłada dodatkowo obowiązek uiszczenia odsetek za zwłokę, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny sprawy:

W dniu 16 lipca 2015 r. odwołująca H. K. wystąpiła do ZUS z wnioskiem o emeryturę. Punkt 6 wniosku o emeryturę dotyczy kwestii pozostawania w stosunku pracy. W punkcie 6 druku wniosku o emeryturę zamieszczona jest informacja o tym, aby ubezpieczony w przypadku pozostawania w stosunku pracy, podał wszystkich pracodawców, z którymi trwa stosunek pracy. W tej części wniosku znajduje się odesłanie do punktów 25 i 26 Informacji, stanowiącej część wniosku. W punkcie 25 zawarto pouczenie

o tym, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał

je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury oraz bez względu na wiek tego emeryta, co dotyczy osób pozostających w stosunku pracy, do których stosuje się polskie przepisy prawa pracy lub odpowiednie przepisy prawa państw członkowskich UE/EFTA lub innych państw, z którymi Polskę łączą dwustronne umowy międzynarodowe w dziedzinie ubezpieczeń społecznych- z wyłączeniem osób wykonujących zatrudnienie w Australii, z którą umowa po stronie australijskiej obejmuje wyłącznie emerytury z tytułu zamieszkania w tym państwie. W punkcie 26 Informacji zawarto zaś pouczenie dotyczące terminu, w którym następuje podjęcie wypłaty emerytury, zawieszanej z przyczyn, o jakich mowa w punkcie 25. W punkcie 6 wniosku o emeryturę odwołująca podała, że nie pozostaje w stosunku pracy.

dowód:

- wniosek o emeryturę z dnia 16.07.2015 r.- k. 1-8 akt ZUS,

Decyzją z dnia 2 września 2015 r. ZUS Oddział w T., po rozpatrzeniu wniosku z dnia 16 lipca 2015 r., przyznał odwołującej zaliczkę na poczet przysługującej jej emerytury od 1 lipca 2015 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Decyzja ta miała charakter zaliczkowy. Jak podano w decyzji, ostateczne obliczenie wysokości emerytury nastąpi

po otrzymaniu potwierdzenia zagranicznych okresów ubezpieczenia odwołującej. Decyzja

ta w punkcie III zawiera pouczenie o tym, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest zobowiązana do ich zwrotu. Wskazuje też, jakie świadczenia uważa się za nienależnie pobrane. Punkt V. 1 zawiera takie pouczenie, jak punkt 25 Informacji, stanowiącej część wniosku o emeryturę. W punkcie V. 1 zawarto pouczenie o tym, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je

bezpośrednio przed dniem nabycia prawa

do emerytury oraz bez względu na wiek tego emeryta, a dotyczy to osób pozostających

w stosunku pracy, do których stosuje się polskie przepisy prawa pracy lub odpowiednie przepisy ustawodawstw państw członkowskich UE/ (...) lub Szwajcarii lub innych państw,

z którymi Polskę łączą umowy międzynarodowe w dziedzinie zabezpieczenia społecznego,

o ile zastosowanie tych umów skutkuje zrównaniem nawiązywania, kontynuowania

lub rozwiązywania stosunków pracy. Wskazano też, że zasada ta nie dotyczy emerytur przyznanych z urzędu. W

punkcie V. 2 zawarto zaś pouczenie dotyczące terminu, w którym następuje podjęcie wypłaty emerytury, zawieszanej z przyczyn, o jakich mowa w punkcie 1.

dowód:

- decyzja ZUS z dnia 02.09.2015 r.- k. 50-51 akt ZUS,

W dniu 18 lipca 2016 r. wpłynęło do Oddziału ZUS w T. pismo szwajcarskiej instytucji ubezpieczeniowej z dnia 21 czerwca 2016 r. wraz z potwierdzeniem przebiegu ubezpieczenia odwołującej na terenie Szwajcarii. Z treści tego pisma wynika, że na dzień przyznania prawa do emerytury, odwołująca podlegała ubezpieczeniu na terenie Szwajcarii.

dowód:

- pismo szwajcarskiej instytucji ubezpieczeniowej z dnia 18.07.2016 r.- akta ZUS,

W piśmie z dnia 16 grudnia 2016 r., które wpłynęło do ZUS Oddział w T.

w dniu 20 grudnia 2016 r., odwołująca potwierdziła, że od 1 lipca 2015 r. do 28 lutego 2017 r. pracowała w (...)w wymiarze 3 godzin tygodniowo

za symbolicznym wynagrodzeniem w stołówce szkolnej przy wydawaniu posiłków. Odwołująca przedłożyła przy tym w ZUS dwa pisma szwajcarskiego pracodawcy

(...) S.. Pismem z dnia

28 listopada 2016 r. dokonano wypowiedzenia odwołującej stosunku pracy z zachowaniem

3- miesięcznego okresu wypowiedzenia na dzień 28 lutego 2017 r., powołując się na względy ekonomiczne. W piśmie zaś z dnia 14 grudnia 2016 r. szwajcarski pracodawca potwierdził,

że odwołująca od początku 2015 r. wykonywała pracę tylko raz w tygodniu w wymiarze około 3 godzin. Podał też, że(...)działa tylko w trakcie roku szkolnego. Dlatego, odwołująca pracowała w ciągu roku jedynie przez 38 tygodni.

dowód:

- pismo odwołującej z dnia 16.12.2016 r.- akta ZUS,
- pisma z dnia: 28.11.2016 r. i 14.12.2016 r. wraz z tłumaczeniem- akta ZUS,

Decyzją z dnia 27 grudnia 2016 r. ZUS Oddział w T., na podstawie wniosku

z dnia 16 grudnia 2016 r., wstrzymał odwołującej wypłatę emerytury od 1 stycznia 2017 r.,

tj. od najbliższego terminu płatności świadczenia. W uzasadnieniu decyzji Zakład podał,

że wypłata emerytury podlega zawieszeniu, ponieważ odwołująca kontynuuje zatrudnienie. Wskazał też, że w celu podjęcia wypłaty emerytury należy przedłożyć w Oddziale

ZUS świadectwo pracy lub zaświadczenie potwierdzające fakt rozwiązania stosunku pracy

z każdym pracodawcą na rzecz, którego praca ta była wykonywana bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury oraz wnioski o podjęcie wypłaty emerytury.

dowód:

- decyzja ZUS z dnia 27.12.2016 r.- akta ZUS,

Ostateczną decyzją z dnia 28 grudnia 2016 r. ZUS Oddział w T.,

po rozpatrzeniu wniosku z dnia 16 lipca 2015 r., przyznał odwołującej emeryturę od 1 lipca 2015 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Decyzja ta zawiera takie pouczenia,

jak decyzja z dnia 2 września 2015 r. w punktach III i V. 1.

dowód:

- decyzja ZUS z dnia 28.12.2016 r.- akta ZUS,

Zaskarżoną decyzją z dnia 5 stycznia 2017 r. ZUS Oddział w T. zobowiązał odwołującą do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lipca 2015 r.

do 31 grudnia 2016 r. w kwocie 12.699,24 zł tytułem emerytury i odsetek za okres

od 10 września 2015 r. do 5 stycznia 2017 r., tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 657,87 zł.

dowód:

- decyzja ZUS z dnia 05.01.2017 r.- akta ZUS,

We wniosku z dnia 3 marca 2017 r., które wpłynęło do ZUS Oddział w T.

w dniu 20 marca 2017 r., odwołująca wniosła o podjęcie wypłaty emerytury podnosząc,

że jej współpraca z (...) S. ustala z dniem 21 lutego 2017 r. Z wnioskiem odwołująca przedłożyła dwa pisma szwajcarskiego pracodawcy informujące o wypowiedzeniu jej stosunku pracy z zachowaniem 3- miesięcznego okresu wypowiedzenia na dzień 28 lutego 2017 r. oraz jej ostatnim dniu pracy przypadającym na 21 lutego 2017 r.

dowód:

- wniosek z dnia 03.03.2017 r.- akta ZUS,
- pisma z dnia: 28.11.2016 r. i 28.02.2017 r.- akta ZUS,

Decyzją z dnia 25 kwietnia 2017 r. ZUS Oddział w T., po rozpatrzeniu wniosku z dnia 3 marca 2017 r., podjął wypłatę należnej odwołującej emerytury począwszy od 1 marca 2017 r., tj. od miesiąca zgłoszenia wniosku.

dowód:

- decyzja ZUS z dnia 28.12.2016 r.- akta ZUS,

Stan faktyczny w sprawie Sąd ustalił w oparciu o dowody z dokumentów.

Sąd pozytywnie ocenił dowody z dokumentów, których autentyczność oraz wiarygodność, jak również poprawność materialna i formalna nie budziły wątpliwości, zaś ich treść i forma nie były kwestionowane przez strony postępowania. Brak było zatem jakichkolwiek podstaw, także takich, jakie należałoby uwzględnić z urzędu, aby dokumentom tym odmówić właściwego im znaczenia dowodowego.

Sąd Okręgowy rozważył, co następuje:

Odwołanie od zaskarżonej decyzji ZUS Oddział w T. z dnia 5 stycznia 2017 r. zasługiwało na częściowe uwzględnienie.

W świetle okoliczności sprawy i obowiązujących przepisów prawa stwierdzić trzeba, że odwołanie w części dotyczącej obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za sporny okres nie było zasadne. Odwołanie okazało się jednak skuteczne i uzasadnione w części dotyczącej odsetek.

Analiza akt sprawy prowadzi do wniosku, że wydając poszczególne decyzje, organ rentowy pouczał odwołującą H. K. o ciężących na niej jako beneficjencie świadczeń z ubezpieczenia społecznego obowiązkach, w tym o konieczności informowania ZUS o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do emerytury, o obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia oraz o konieczności przekazania Zakładowi informacji o rozwiązaniu stosunku pracy z pracodawcą, u którego pozostawała w zatrudnieniu bezpośrednio przed ustaleniem prawa do emerytury. W szczególności, organ rentowy poinformował odwołującą o tym, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury oraz bez względu na wiek tego emeryta. W pouczeniu z punktu V. 1 zaznaczono również, że dotyczy to osób pozostających w stosunku pracy, do których stosuje się polskie przepisy prawa pracy lub odpowiednie przepisy ustawodawstw państw członkowskich UE/(...)lub Szwajcarii lub innych państw, z którymi Polskę łączą umowy międzynarodowe w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, o ile zastosowanie tych umów skutkuje zrównaniem nawiązywania, kontynuowania lub rozwiązywania stosunków pracy. Takie pouczenia zawiera decyzja ZUS z dnia 2 września 2015 r. (punkty III i V. 1 (...)) przyznająca odwołującej emeryturę w kwocie zaliczkowej, co oznacza, że ZUS wywiązał się z obowiązku informacyjnego. Rację ma organ rentowy podnosząc, że pouczenia te były na tyle konkretne i zrozumiałe, że ubezpieczona mogła je odnieść do własnej sytuacji.

Składając wniosek o emeryturę, istotnie w punkcie 6 tego wniosku, ubezpieczona wskazała, że nie pozostaje w stosunku pracy pomimo, iż według treści pouczenia dotyczącego tego punktu powinna podać wszystkich pracodawców, z którymi trwa stosunek pracy.

Decyzją z dnia 2 września 2015 r. ZUS przyznał odwołującej zaliczkę na poczet przysługującej jej emerytury od 1 lipca 2015 r. i poinformował między innymi o zasadach zawieszania prawa do świadczenia oraz o obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

W piśmie z dnia 21 czerwca 2016 r. szwajcarska instytucja ubezpieczeniowa potwierdziła przebieg ubezpieczenia odwołującej na terenie Szwajcarii. Z treści tego pisma wynika, że na dzień przyznania prawa do emerytury, odwołująca podlegała ubezpieczeniu na terenie Szwajcarii. W piśmie z dnia 14 grudnia 2016 r. sam pracodawca szwajcarski potwierdził, że odwołująca od początku 2015 r. wykonywała pracę tylko raz w tygodniu w wymiarze około 3 godzin. W piśmie zaś z dnia 28 listopada 2016 r. wskazał, że dokonano wypowiedzenia ubezpieczonej stosunku pracy z zachowaniem 3- miesięcznego okresu wypowiedzenia i od 28 lutego 2017 r. ubezpieczona zaprzestanie wykonywania pracy. Sama odwołująca potwierdziła fakt zatrudnienia w (...)

w wymiarze 3 godzin tygodniowo za symbolicznym wynagrodzeniem, co wynika z treści jej pisma z dnia 16 grudnia 2016 r. W odwołaniu ubezpieczona podała, że w Stowarzyszeniu świadczyła tylko pomoc dobroczynną służącą dobru ogólnemu, co nie powinno być traktowane jak zatrudnienie o konsekwencjach w postaci zawieszenia prawa do emerytury,

a w przypadku nierozwiązania stosunku pracy i niepoinformowania o tym organu rentowego i pobierania świadczenia w postaci obowiązku jego zwrotu.

W ocenie Sądu, odwołanie w tym zakresie nie jest uzasadnione. Świadczenie bowiem wypłacone w sytuacji, kiedy istniały podstawy do zawieszenia prawa do emerytury podlega zwrotowi jako nienależne. W tej sprawie, odwołująca pomimo prawidłowych informacji otrzymywanych od organu rentowego, wprowadziła ten organ w błąd, składając oświadczenie we wniosku o emeryturę, że nie pozostaje w stosunku pracy, co spowodowało wypłatę nienależnego świadczenia. Odwołująca jest zatem zobowiązana do zwrotu tego świadczenia, gdyż w przepisie jest mowa o zawieszeniu prawa do emerytury bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury oraz bez względu na wiek tego emeryta. Podnoszone przez odwołującą okoliczności pozostają bez wpływu na rozstrzygnięcie.

W myśl art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.), osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Stosownie do ust. 2 pkt 1 tego artykułu, za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Zwrot „była pouczona o braku prawa” nie może być rozumiany dosłownie. Chodzi tu o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa. Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, by pobierający świadczenie mógł odnieść je do swojej sytuacji, jednak nie musi odnosić się do indywidualnie pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. Pouczenie może polegać na przytoczeniu przepisów określających te okoliczności, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji. Zważywszy na funkcję, jaką pouczenie odgrywa w normatywnej konstrukcji nienależnie pobranego świadczenia, warunkiem uznania, że ubezpieczony pobrał takie nienależne świadczenie jest ustalenie przez sąd, że pobierający świadczenia wiedział (został pouczony) o braku prawa do ich pobierania (por. wyrok SA w Gdańsku z dnia 18 stycznia 2017 r., III AUa 1481/16, LEX nr 2265636).

Jak wynika z treści art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 963 ze zm.), osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11. Podobnie, jak w przypadku art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalno- rentowej,

przepis art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej stanowi, że za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Odsetki w prawie ubezpieczeń społecznych nie pełnią tożsamej funkcji, jak w prawie cywilnym. Nie stanowią odszkodowania, czy innej formy zadośćuczynienia systemowi ubezpieczeń społecznych za pobierane w czasie rzeczywistym nienależne świadczenia. Każde zobowiązanie i uprawnienie w prawie ubezpieczeń społecznych musi wynikać z decyzji, która to dopiero kształtuje prawa i obowiązki osób zainteresowanych. Organ rentowy ma zatem prawo żądać odsetek ustawowych liczonych od chwili, od której ubezpieczony pozostaje w opóźnieniu, a ta „uaktywnia się” dopiero z chwilą wezwania do zapłaty. W przypadku nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczenia społecznego wezwaniem do zapłaty jest doręczenie decyzji organu rentowego stwierdzającej obowiązek zwrotu (wyrok SA w G. z dnia 25 stycznia 2017 r., III AUa 1494/16, LEX nr 2265637).

W ocenie Sądu, w tej sprawie ZUS nie może się domagać od odwołującej zwrotu odsetek, które naliczył do dnia wydania decyzji, ponieważ ani przepis art. 84 ust. 1 ustawy systemowej ani także przepis art. 138 ust. 1 ustawy emerytalno-rentowej nie określają, w jakim terminie nienależne świadczenie powinno być zwrócone, a zatem dłużnik, według zasad prawa cywilnego, winien spełnić świadczenie niezwłocznie po wezwaniu czyli w tym wypadku po doręczeniu mu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia, jako nienależnie pobranego (por. wyrok SA w Katowicach z dnia 9 grudnia 2016 r., III AUa 2389/15, LEX nr 2237380). Organ rentowy ma prawo naliczać odsetki ustawowe, jeżeli ubezpieczony nie zwróci nienależnie pobranego świadczenia niezwłocznie po otrzymaniu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu. Decyzja taka ma charakter konstytutywny, a zatem odsetki, o których mowa w art. 84 ust. 1 ustawy systemowej nie biegną przed datą wydania decyzji ustalającej obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

W tym zakresie Sąd w pełni podziela wywody zawarte w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., I UK 210/09 (LEX nr 2057032), który stwierdził, że określenia od kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych a nie w prawie cywilnym. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy podkreślił, że pojęcie nienależnego świadczenia z ubezpieczeń emerytalnego i rentowego zostało uregulowane w art. 138 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy emerytalno-rentowej uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania „kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją” (ust. 4) oraz „uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności” (ust. 7). Odesłanie do prawa cywilnego nie dotyczy terminów wymagalności świadczeń cywilnoprawnych ani- co się z tym wiąże- określenia, od kiedy dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia.

W wyroku z dnia 6 maja 2016 r., III AUa 938/15 (LEX nr 2057032) Sąd Apelacyjny w Krakowie podkreślił, że odesłanie w art. 84 ust. 1 ustawy systemowej do „prawa cywilnego” dotyczy wyłącznie zasad zapłaty i wysokości odsetek, a nie zasad zwrotu nienależnego świadczenia. Nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego (o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynie niedozwolonym) do oceny wymagalności, czy przedawnienia samego nienależnie pobranego świadczenia. „Żądanie zwrotu” nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji (można powiedzieć, że staje się wymagalne w tym momencie, a nie w czasie spełniania świadczeń). Z tą chwilą następuje też wymagalność (w prawnym znaczeniu według prawa cywilnego- art. 359 § 2 k.c.) roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia

głównego (art. 481 § 1 k.c.). Z tą też chwilą rozpoczyna się bieg przedawnienia roszczenia o zapłatę odsetek (art. 120 § 1 k.c.).

Kierując się poglądami zawartymi w tym orzeczeniu, a także w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 6 maja 2016 r., III AUa 938/15 (LEX nr 2057032) uzasadnione jest twierdzenie, że dopiero od dnia następnego po dniu doręczenia ubezpieczonemu decyzji należy liczyć stan opóźnienia w zwrocie organowi rentowemu nienależnie pobranych świadczeń. Oznacza to, że Zakłady Ubezpieczeń Społecznych powinny naliczać odsetki ustawowe dopiero od dnia następnego po dniu doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Tym samym, brak było w tej sprawie jakichkolwiek podstaw prawnych do obciążania odwołującej odsetkami za okres sprzed wydania zaskarżonej decyzji, jak to uczynił ZUS w zaskarżonej decyzji.

Dlatego też, w tym zakresie, uznając słuszność odwołania, Sąd zmienił decyzję tylko w ten sposób, że stwierdził, iż odwołująca nie jest zobowiązana do zwrotu odsetek od nienależnie pobranego świadczenia naliczonych do daty wydania decyzji, a w pozostałym zakresie oddala odwołanie.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów prawa materialnego oraz art. 477¹⁴ § 1 i 2 k.p.c., Sąd orzekł, jak w sentencji wyroku.

SSO Natalia Lipińska

(...)

- (...)
- (...)
- (...)

(...)